

Institut for social tregrening

mindretal < tregrening < www.dreigliederung.de/dk

Mindretalsrettigheder mellem grupperettigheder og individuelle rettigheder

© 1997, Sylvain Coiplet

Indledning

I Mindretalsrettigheder mellem grupperettigheder og individuelle rettigheder

II Negative und positive rettigheder

III Subjektiv und objektiv nationsopfattelse

Indledning

Dette arbejde er en plædering for individuelle mindretalsrettigheder og imod en retslig tvang til kulturel assimilation. Mange skribenter ser deri en modsigelse. Dem som ikke ser nogen modsigelse, gælder for dem som naiv. I den videnskabelige litteratur ser jeg dog ingen grund til at opgive denne naivitet.

Jeg vil derfor i følgende gå ind på nogle argumenter mod individuelle rettigheder og på nogle argumenter for en kulturel assimilation, for at forklare hvorfor jeg ikke kan lade dem gælde.

Det er derfor nødvendig at gå ind på to andre spørgsmål. Det første er spørgsmålet om mindretalsrettigheder skal være af negativ eller positiv ret. Og det andet spørgsmål er om en subjektiv eller objektiv nationsopfattelse skal ligge til grund for mindretalsrettigheder. For mange skribenter er disse to spørgsmål ganske enkelt lig med spørgsmålet om mindretalsrettigheder skal have karakteren af individuelle rettigheder eller grupperettigheder.

Denne lighedssætning er for mig forkert. Den almenyldige mening vil jeg dog trodsalt tage hensyn til, idet jeg til slut vil udvide temaet med disse to spørgsmål.

I Mindretalsrettigheder mellem grupperettigheder og individuelle rettigheder

1. "Mindretalsrettigheder": er det betegnelsen af særlige rettigheder som skal tilkomme mindretal? Hvorfor har menneskeheden i det hele taget brug for sådanne særrettigheder? Fordi de pr definition som lille gruppe (:mindretal) ikke kan sætte sig igennem overfor store grupper (: flertallet)? eller fordi de nuværende almene menneskerettigheder er for indskrænket i forhold til mindretallenes behov?

Det første argument, det "evige mindretal" peger hen på et problem, som ikke uden videre kan lade sig løse ved demokratisering gennem flertalsbeslutning. Mindretal ville da blive dømt til for evigt at være mindretal. Grunden for dette ligger i at flertallet for en hver pris vil fortsætte med at være flertal og vil træffe de passende forholdsregler. Ellers kan f.eks.. et mindretal svulme op til at blive et flertal gennem en massive indvandring. Men nu hvor flertallet sørger for at mindretallet vil blive ved med at være et mindretal, hvorfor skulle de så pludselig være så flinke at tilstede dem særrettigheder? At mindretal overhovedet ikke kan blive til et flertal, er således intet naturligt faktum, men derimod et resultat af en mindretalsfjendtlig politik. Dermed lader sig altså ingen nyttelige mindretalsrettigheder opbygge. Det andet argument (det mangelfulde retsforhold) tager sigte på en helt anden retning. Hvis de almene menneskerettigheder ikke er tilstrækkelig for mindretallene, så er særrettigheder ikke den eneste mulige løsning: Hvorfor skulle almene menneskerettigheder istedet for udvides?

To argumenter taler for en sådan udvidelse: Det første argument, som især franske forfattere, imodsætning til mig, synes er meget konstruktiv er: hvis mindretalspolitikken udelukkende bygger på almene menneskerettigheder, så vil retssystemets enhed og overskuelighed blive bibeholdt. I så fald kan man ikke længere tale om "mindretalsrettigheder", fordi disse nye almene menneskerettigheder ikke kun kommer mindretallet til gode. Det forholder sig anderledes med det andet argument, som forekommer mig afgørende: De rettigheder, som bliver brugt af mindretallet, kan i virkeligheden ethvert menneske ganske godt bruge; ved nærmere øjesyn er ethvert menneske et mindretal. Betegnelsen "menneskerettigheder" kan bibeholdes, men dens mening ændre sig.

2. Hvilken sammenhæng har overhovedet forskellen mellem særrettigheder og almene menneskerettigheder med spørgsmålet at gøre om grupper eller individer skal bære rettigheder? Grupperettigheder og individuelle rettigheder kan være såvel særrettigheder som almene menneskerettigheder hvis de bliver forbeholdt mindretal og bliver først almene menneskerettigheder, hvis også flertallet får gavn af dem. I det sidste tilfælde findes der så ikke blot de egentlige mindretalsrettigheder, men derimod passende flertalsrettigheder som ganske enkelt har det samme indhold. Mindretal og flertal kan f.eks. have den samme ret til at grundlægge skoler. Derved kan der endnu ikke være tale om særrettigheder for mindretal til at drive beboelsespolitik i deres område samtidig med at flertalsbefolkningen selv principiel bliver nød til at afstå for sådanne indgreb og tillade fuld beboelsesfrihed i deres område. Individuelle rettigheder er særrettigheder, hvis mindretallets mennesker, og kun de, som enkeltpersoner kan beråbe sig på dem. De bliver til almene menneskerettigheder når flertallets personer individuelt kan indklage samme rettigheder. Det sidste er f.eks.. tilfældet i anti-diskrimineringslove, hvorved mindretallets personer får rettigheder tilkendt som flertallet jo i forvejen har. Men det samme vil være tilfældet hvis hvert menneske bliver erklæret til et mindretal, som dette arbejde gør. Jeg kan omramme mine mål mere præcis: Det skal ikke blot dreje sig om individuelle rettigheder i stedet for grupperettigheder, men derimod dreje sig om sådanne individuelle rettigheder som ikke er særrettigheder, men derimod er almene menneskerettigheder.

3. Inden jeg går nærmere ind på de individuelle rettigheder og grupperettigheder, vil jeg bestemme menneskerettighedernes indhold mere præcist. Betegnelsen "menneskerettigheder" alene siger egentlig ikke særligt meget. I hovedafdelingen af dette arbejde vil jeg, som nævnt, ikke gå nærmere ind på forskellen mellem negative og positive rettigheder. Forskellen mellem lighedsrettigheder og frihedsrettigheder forekommer mig mere vigtig. Lighedsrettigheder beskytter mindretallet imod diskriminering. Forskellen mellem mindretallet og flertallet må ikke mere benyttes som påskud til at behandle dem uens. Netop denne lighedsret er mere og mere kommet ind i den internationale folkeret siden den anden verdenskrig. Grunden til denne udvikling kan man finde i den tyske nationalsocialisme og i det sydafrikanske apartheidssystem; to afskrækkende eksempler på ulighed. Denne udvikling synes mange tyske forfattere er for ensidig. Det er naturligvis ikke let at diskreditere deres kritik blot ved at henvise til den tyske fortid. Ved deres argumentationsform invitere disse forfattere desværre alt for ofte til en sådan diskreditering. Ser man derimod bort fra denne argumentation, så bliver der noget siddende. Hvad retter sig deres kritik mod? De ser at diskrimineringen godt nok er mere eller mindre overvunden, men at det ikke bliver stående der ved, men at det istedet kommer til assimilation. Grunden for dette søger de for det meste deri, at ingen grupperettigheder, men kun individuelle rettigheder bliver udstedet. Mindretallets personer bliver individualiseret, atomiseret og kan ikke længere yde flertallet modstand. Før eller senere bliver de således absorberet og assimileret af dem. Denne kritik rammer ved siden af. Vi mangler ikke grupperettigheder, men derimod frihedsrettigheder. Frihedsrettigheder ville beskytte mindretal mod assimilation. Lighedsrettigheder sørger for den nødvendige lighedsstilling; frihedsrettigheder for den nødvendige frigørelse. Individuelle lighedsrettigheder tilkommer individet. Individuelle frihedsrettigheder ville ikke blot føre til individets rettigheder, men også til ret til individualitet. Et er sandt i forbindelse med den tyske kritik af individuelle rettigheder: At den nuværende internationale folkeret næsten kun kender lighedsrettigheder og disse giver ingen beskyttelse mod assimilation.

4. Men med differenseringen mellem lighedsrettigheder og frihedsrettigheder har jeg ikke karakteriseret mindretalsrettighedernes indhold endeligt. Ligestilling og fristilling kan naturligvis ikke sigte på den samme objekt. Elles ville de fleste franske forfattere rebellere og advare mod enhver fristilling fordi de derved ser lighedsstillingen udsat for fare. Men hvis der bliver udstedt kulturelle frihedsrettigheder, så lider kun den kulturelle ligestilling under dem, dvs. den kulturelle assimilation. Den retslige lighedsstilling bliver bibeholdt, f.eks.. i statsborgerret, i passiv og aktiv valgret, i ejendomsret og ret til uddannelse eller i pligten til at blive inddraget i statstjeneste og værnepligt. De franske advarer lader sig sikker ikke stille til ro med dette. De vil også afvise frihedsrettigheder selv om de kun drejede sig om kulturel fristilling. Det er ikke et tilfælde at Napoleon stadigvæk er et indenrigspolitisk forbilled. Har han dengang ikke befalet de just emanciperede Jøder til at assimilere sig, dvs. at opgive deres kultur, isærdeleshed deres religion, for at blive "rigtige" franskmænd? Dog har Frankrig i folkeforbundet efter den første verdenskrig sat sig ind for mindretalsbeskyttelse i Mellemeuropa. Det har sat sig ind for de kontrakter der fandtes den gang, selvom de ikke kun indeholdte lighedsrettigheder, men også kulturelle frihedsrettigheder. Denne modsigelse lader sig dog let forklare: Kontrakterne havde en gyldighed på kun 15 år. De franske jøder havde dengang fået ligepræcis den samme frist (1791-1806). På en punkt er den franske kritik af den kulturelle fristilling dog rigtig: Den kan føre til kulturelle Ghettos og udelukke mindretallets personer fra den kulturelle omverden.

5. Franskmændene ville gøre klogt i at se sig selv i spejlet: Hvad er deres land andet en meget stort kulturel ghetto? De kan næppe overgå i kulturel ghetto dannelse. Men der findes to slags ghettoer: helt frivillige og ikke helt frivillige kulturelle ghettoer. Det drejer sig derfor om at klarlægge hvorledes kulturelle frihedsrettigheder skal udforme sig for at udelukke enhver tvang til ghetto. Bliver frihedsrettigheder tildelt et mindretal som gruppe, så betyder de i hvert fald en afståelse af magt for en flertalsgruppe. Men de føre ikke nødvendigvis til kulturel frihed for individet. Mindretallet kan som gruppe meget vel beholde den magt som er overdraget dem som gruppe. Så kan de tvinge gruppens personer til en kulturel harmonisering. De kan også befale en kulturel afgrænsning udadtil. Alle betingelserne til ghetto dannelse er dermed opfyldt. Det ændre sig ikke selv om disse grupperettigheder ikke er særrettigheder, men derimod "almene menneskerettigheder". Har flertallet de samme grupperettigheder som mindretallet, så kan de lave deres egen kulturel stor-ghetto. Man kan derimod gøre individet til rettighedsbære af den kulturelle frihedsret. Men dermed udelukker man ikke automatisk enhver gruppetvang. Tilhørsforholdet til et mindretal kan blive gjort til betingelse for an kunne fordr sin ret. Og dette tilhørsforhold kan blive knyttet til betingelser som føre til indre udligning og ydre afgrænsning af mindretallet. Her kunne individuelle rettigheder føre til samme resultat som grupperettigheder. Individet kan blive tvunget til at indrette sig efter en kulturel gruppe, selvom han kun tildels kan svare for dens kultur og også føler sig tiltrukket af andre kulture. Særrettigheder eller "almene menneskerettigheder", gør ingen forskel ligesom det forholder sig med grupperettigheder. For at udelukke enhver gruppetvang, finders der kun en mulighed: at erklære individet selv til kulturelt mindretal. Således bære individet selv "almene menneskerettigheder", nemlig kulturelle frihedsrettigheder, som han så kan benytte samlet eller enkeltvis. Først da får han den fulde frihed, uden at den bliver beslaglagt af grupper. Hvis da en eller anden ghetto alligevel skulle være attraktiv for ham, kan han jo så stadig træde ind i den. Dette valg høre med til friheden

6. Der findes naturligvis ikke blot den i Frankrig traditionelle angst for små-ghettoer, men også den oven over nævnte angst for atomisering, dvs. individualisering, som mere findes blandt tyske forfattere. Deres hovedargument er, at kulturelle elementer som sprog og ofte også religion forudsætter en gruppe. Mennesket kan jo ikke tale alene eller bygge en kirke alene. Den sproggruppe eller det samfund som er nødvendig skal have ret til overhovedet at eksistere. Der er derfor brug for grupperettigheder eller endnu bedre; mindretallenes pligt til at pleje deres kultur, således at den enkelte ikke på et eller andet tidspunkt vil stå alene med sit sprog eller religion. De pligtsbevidste må man, desværre, ikke glemme. De vil miste alt lyst til at filosofere hvis de ikke længere måtte kunne hæve deres personlige engagement til almene moralske love. Man kan kun håbe på at det aldrig vil lykkes for dem at gøre mennesker med andre meninger til kulturelle pligtsbærere gennem almene statslove. De retsbevidste forveksler grupperettigheder og ret til gruppedannelse. Retten til at danne en gruppe er noget andet end gruppens ret. Individuelle rettigheder vil ikke nødvendigvis føre til individers isolering. Er der nogen der vil realisere et kulturelt projekt, f.eks. at grundlægge en skole, så har han kun brug for at overbevise tilstrækkelig mange forældre om hans idee. Den som kun synes at halvdelen af ideerne er overbevisene, han kan selv starte det næstbedste initiativ. Indtil han har overbevist tilstrækkeligt mange forældre om den ny ide bliver han så måske nød til at give hans børn enkeltundervisning. Der kan findes grupper, men grupper er ingen nødvendighed. Eksemplet med skolegrundlæggelsen har måske gjort et klart: De nuværende realiteter tager det ikke så alvorligt med deres krav om kulturel frihed. Staten og dermed flertallet kan gribe meget stærk ind i lærindeholdene. Men det er ikke mit mål blot at kopiere denne realitet, men derimod at søge efter en realitet hvor man kan leve som et kulturelt mindretal. Lighedsrettighederne lader jeg stå uberørt fordi de jo iforvejen er blevet gjort til individuelle rettigheder og fordi så godt som ingen støder sig over dem.

II Negative og positive rettigheder

1. Negative rettigheder bliver som ofte sat lig med individuelle rettigheder og de positive rettigheder bliver sat lig med grupperettigheder. Bag denne inddeling ligger tanken, at kun de individuelle rettigheder kan beskytte mindretallene mod ulighed. Det kan meget vel stemme over ens med den nuværende retssituation. I dette arbejde går det mere ud på at vise, at ikke kun lighedsrettigheder, men også frihedsrettigheder tilkendes individet direkte. Således bliver alle mindretalsrettigheder, altså også de positive rettigheder til individuelle rettigheder

2. Forskellen mellem negative og positive rettigheder er ikke lig med forskellen mellem lighedsrettigheder og frihedsrettigheder, sådan som die står i centrum at dette arbejde. Betegnelsen "negative rettigheder" kan ikke gælde som synonym for lighedsrettigheder. "Positive rettigheder" er ikke nødvendigvis frihedsrettigheder. F.eks.. så bliver ikke alle statslige foranstaltninger regnet til de positive rettigheder. Dertil høre finansieringen

af mindretalsskoler gennem statsmidler. I dette arbejde bliver de betragtet som en kombination af lighedsrettigheder (ret til uddannelse) og frihedsret (individets kulturelle frihed) .

III Subjektiv og objektiv nationalforståelse

Ikke alle forfattere er enig om hvad der gør nationalforståelsen subjektiv og hvad der gør den objektivt. Meinecke skiller sig ud fra alle andre forfattere. Hans differenserede tese spiller dog ingen rolle i diskussionen om mindretalsrettigheder. Derfor skal her kun gribes fat om den gængse mening: Mennesket høre først da til en nation, når han selv har bekendt sig til den, helst ved afstemning. I forbindelse med mindretalsrettigheder er det kun muligt at opnå denne subjektivitet gennem individuelle rettigheder. Kulturnationen eksistere uafhængig om dens medlemmer vil eller ej. Den er en objektiv kendsgerning. Hvor langt den rækker skal den videnskabelig bedst afgøre. I forbindelse med mindretalsrettigheder bliver gruppen først betragtet som noget objektivt, hvis grupperettigheder bliver indført. Det lader til at handle om det samme spørgsmål. Dem der holder sig til statsnation, må også stå for individuelle rettigheder. Bestemmer man sig for statsnation, må man også stå for individuelle rettigheder. Vælger man kulturnation, så må man være fortalere for grupperettigheder. For denne fremstilling taler også det faktum at Frankrig gælder som statsnation par excellence og at Tyskland har en forkærlighed for kulturnation, eller i det mindste har haft.

2. Forskellen mellem "fri" statsnation og "ufri" kulturnation får en til at skulle træffe et valg. Men statsnationen er ikke en friheds, men derimod en ligheds nation. De der bliver nedstemt ved en folkeafstemning bliver nødt til at føje sig efter flertallet, at "assimilere" sig. Overført på mindretalsrettigheder betyder det ikke bare "individuelle rettigheder", men derimod "individuelle lighedsrettigheder" og "antidiskrimineringslove". Nødvendigheden af sådanne er allerede blevet understreget. De udelukker dog ikke en retslig tvang til kulturel assimilation. Renan har f.eks. et fuldstændigt idealiseret billed af Frankrig, idet at han mener, at der ikke bliver udøvet nogen form for sprogsvang. Kulturnationen er heller ikke nogen frihedsnation.. Det betyder dog ikke, at der skal tages hensyn til kulturen. Det er ikke den der gør kulturnationen ufri. Herder og Fichte tilstræber f.eks.. et frit forhold mellem individet og kulturen. Det er ganske afgjort ikke kulturen der gør kulturnationen ufri, men derimod nationen. De der vil danne en kulturnation, går ud fra, at en kultur ikke kan udfolde sig uden en egen stat. De forudsætter, at staten giver for få kulturelle frihedsrettigheder. De der idag vil have grupperettigheder, forudsætter at en kultur ikke kan udfolde sig uden retskraftige grupper. Individuelle kulturelle frihedsrettigheder synes de derfor er utilstrækkelig eller for det meste sågar umulige. Det drejer sig altså f.eks. ikke om, at foretrække den "frie" statsnation frem for den "ufrie" kulturnation. Kulturelle mindretal har brug for to ting. På den ene side almene individuelle lighedsrettigheder, sådan som de findes i statsnationen. På den anden side almene individuelle lighedsrettigheder, sådan som de ikke findes i statsnationer og som ligefrem modsiger kulturnationen.

Sylvain Coiplet, Lipburg, Februar 1997

bjerregaard@dreigliederung.de